

כאמרתו קרין לא עם נכרין... (מגילת אסתר)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאגת אריה 17/25 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 296

הוצאת ע"י בנים הנח"ל הד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון לע"נ הר"ר צבי בדר"ר מורדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ד"ל

בס"ד, יה סיון התשס"ט. מסכת בבא מציעא דף מז - דף נב

לא סמכי ולא מקני אהדדי. ולא דמי להא דמיבעיא לן לקמן (מז). חליפין ומקפיד עליהן מאי, דהתם מיירי שמקפיד שיהיה שוה זה כזה, אבל כאן אינו מקפיד, אלא דבעינן שיהיה נישום כמה שוה. והביא סייעתא לכך מהירושלמי בקידושין (פ"א ה"ו).

ח רש"י ד"ה סבר לה, בתוה"ד, מעות קונות כדאשכחן גבי קונה מן ההקדש. והרי"ף (כח: בדפי הרי"ף) כתב, דאתיא בקל וחומר, גופו קונה בכסף, ממונו לא כל שכן. ובחידושי הרמב"ן הקשה על פירוש רש"י, דהדיוט מהקדש לא גמרינן. ופירש, דעיקר משמעות הכתוב "או קנה", משמע בכסף, משום דדרך קניה בכסף.

ט רש"י ד"ה גזרה שמוא, בתוה"ד, ותפול דלקה בשכונת המוכר ולא יחוש לטרוח ולהציל וכו', דכיון דאם יתייקרו ברשותו יתייקרו ויחזור בו וכו', וטרח ומציל. כתב בהגהות חכמת מנוח, דמה שפירש רש"י שיציל משום היוקרא, היינו משום שרצה לפרש אף אליבא דרבי שמעון דלקמן (מז): דלוקח אינו יכול לחזור בו. דאילו לרבנן ודאי ירצה מוכר להציל, דאם לא יציל, הלוקח יחזור בו ויבטל המקח. וכדפירש רש"י (שם) בד"ה כך תיקנו.

י תוס' ד"ה יש דמים, ומקנה במחילת הדמים וכו' ובמכר לא קנה. אבל הרמב"ם (בפ"ה ממכירה ה"ד) לא הזכיר דמיירי במחילת הדמים, וכתב המגיד משנה דהרמב"ם מחלק בין מלוה של דמים דלא מהני, אבל מלוה מחמת מכר מהני. ובחידושי הרמב"ן לקמן (מח). כתב, דשמוא הרמב"ם סמך על משמעות הסוגיא דהתם דמהני לקנות במלוה, ופסק כהאי סוגיא. אבל כתב, דלא נראה לדחות מה שנאמר בתלמוד כפירוש, מפני משמעות זו. ועיין שם באות ז.

דף מז ע"א
א גמ', ליקני להו לאידך במשיכה. הקשה בהגהות פורת יוסף, מהא דאיתא בבא בתרא (פו.), דכיס של מעות אינו נקנה במשיכה אלא בהגבהה, דדברים שדרכן בהגבהה אין נקנין אלא בהגבהה. ועוד, דלמאי דסבר השתא שהגורן של בעל הפירות והמעות, הא משיכה לא מהניא ברשות מוכר. ועל כרחך צריך לומר, דמשיכה לאו דוקא, והכוונה כאן להגבהה. נוכעין זה כתבו התוס' (שם) ד"ה אבלן.

ב גמ', דהכי עדיף דהוה ליה נכרי. כתב החזון איש (מעשרות סימן ז, כג), דאין לפרש הטעם דעדיף, משום שהשני פודה ולא הבעלים הראשון, דהא כשמקנה לו הפירות נמי, יכול השני לפדות, ויפטר מן החומש, כיון שהמעות אינן שלו. אלא הטעם, דכשנותן הפירות, הדבר ניכר וידוע שמחזירם לנותן וניכרת הערמה טפי, אבל במעות אינו ניכר שמחזיר, שיכולים לפרש שאין המקבל עולה לירושלים, ונותן המעות ביד הנותן כדי שיאכלם בירושלים. והא דאמרינן ו"חזור ואומר", לאו דוקא שהנותן יאמר, אלא חדא מתרי נקט.

ג גמ', דלית ליה קרקע. כתב הרא"ש (סימן ג'), דמכאן מוכח, דלא כמפרשים דאפשר לכתוב "ונתתי לו ד' אמות בחצרי בתורת אגב", משום שיש לכל אדם ד' אמות לקברו או בארץ ישראל. דהא הכא אמרינן דלית ליה קרקע. (ועיין בדבריו שהביא ראייה נוספת). אבל הריטב"א (החדשים) כתב, דאינה ראייה, דאפילו אם יש לו קרקע במקום אחר, לא מהני הכא, דבמה יקנה לו הקרקע. והא דאמרינן דלית ליה קרקע, היינו כאן, שיכול לקנותה בחזקה.

ד גמ', דלית ליה סודר. הקשה הריטב"א (החדשים), דמשמע הכא דבעינן סודר של נותן, והא קיימא לן לקמן (מז): דקנין סודר עבדינן בכליו של קונה. ותיריך בשם מורינו, דהקונה לא היה רוצה לתת כלי שלו בעבור הערמה זו, ורצה שהנותן יתן לו סודר שלו על מנת שיחזור ויקנה לו.

ה גמ', אלא שמע מינה אין מטבע נקנה בחליפין. וכתבו התוס' בד"ה אלא, דכל שכן שאינו נעשה חליפין. אבל התוס' הרא"ש כתב, דאינו ראייה, דטעמא דאינו נקנה בחליפין, היינו משום דמטבע מיקרי דבר שאין בו ממש, ואין קנין סודר חל עליו, וכדאיתא בבבא בתרא (ג). וכי קנו מאי הוי ליהדרו בהו וכו', אבל מכל מקום שפיר חשיב כלי לענין שיעשה חליפין.

ו גמ', רב אשי אמר וכו' נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני וכו'. כתבו התוס' בד"ה נעשה, דטעמא דשרי, משום שאינו נותן לו אותו מטבע עצמו שנותן לו, אלא מטבע אחר. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דדוקא כשבעל הבית מחזיר במטבע שאין בה צורה, שרי, דהוי כפירא, ודמי לפוסק על הפירות. [ומדברי רש"י בד"ה רב אשי ש"אפילו הלואה אם יש לו בביתו מותר" משמע דלא כתוס', ולא דוקא בדרך מקח וממכר שרי].

דף מז ע"א
א גמ', ויש לו עליו אונאה דמכור לי באלו קאמר. ופירש רש"י בד"ה דמכור לי, לשון ממכר, ולא לשון חליפין. וכתב הריטב"א (החדשים) שיש שהוכיחו מכאן, דאין אונאה בחליפין. והטעם, שאולי הוא רוצה בחפץ שקיבל אף שאינו שווה כמו החפץ שנתן. והקשה, הא כל חליפין מיקפד קפדי כדאמרינן בסמוך. אלא לעולם אף בחליפין איכא אונאה, והא דהוצרכו כאן לטעמא דמכור לי קאמר, דלא תימא כיון דאמר "באלו" קיבל עליו המקח כמו שיהיה. וכן כתב בחידושי הרמב"ן.

ב גמ', אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן וכו'. ופירש רש"י בד"ה אמר וכו' בשופטני, דקאי אחליפין שהוצרכו בקרא, דהיינו בתורת סודר. והקשה הפני יהושע, דודאי התם אינו מקפיד, דהא הדר סודרא למריה. ולהכי פירש, דמיירי בחליפין דשוה בשוה, וקאי אמתניתין דלקמן (ק). המחליף פרה בחמור, וכן מתניתין בקידושין (כח). דכל הנישום וכו' דמייתנין לעיל (מו), דמיירי בחליפין שוה בשוה דמסתמא קפדי.

ג גמ', ומשך את הפרה ועדיין לא משך את הטלה דלא הוה ליה משיכה מעליא. כתב הרשב"ם בבבא בתרא (פו): ד"ה כור בשלשים, דמהכא חזינן, דהמוכר לחבירו כור פירות, ומשך הלוקח כ"ט סאין ועדיין לא משך סאה אחרונה, לא הויה משיכה מעליא, דכל הכור מקח אחד הוא. אבל הרשב"א

דף מז ע"ב
ז גמ', כל הנישום דמים באחר וכו'. פירש רש"י בד"ה כל הנישום, שרגילים לשום אותם כשנותנים אותם דמים באחר. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דמדברי רבינו חננאל נראה דמפרש, דדוקא כששמו המטלטלין בדמים והחליפו זה בזה קני בחליפין, אבל בלא שומא, לא קנה. דבלא שומא ברורה

בדפי הרי"ף), דמהכא חזינן, דכל כמה דלא משך הלוקח לזבינא ואיתניס, דלמוכר אתניסי, ואית ליה ללוקח למימר תן לי את מקחי או תן לי את מעותי. אבל בעל המאור כתב, דכיון דמדאורייתא מעות קונות, כל שאין המקח בעין, ואי אפשר להחזירו, אין הלוקח יכול לבטל המקח. והא דאמרינן דטרח המוכר, היינו משום רווחא דמיתרמי ליה בטר הכי, ועיין באות יז.

(יד) [רש"י ד"ה נכתוב, בתוה"ד, לומר שאין נקנה עד שיצא מיד זה ליד זה. משמע מדבריו, דעיקר הילפותא דלא קנה בלא משיכה. וצריך לומר משום דבלא דרשה הוה אמרינן דכסף קונה כדאמר רבי יוחנן, וכדפירש רש"י לעיל (מו:)] ד"ה סבר לה, דילפינן לה מהקדש, ולהכי אתי קרא למימר דלא נלמד מהקדש. ועוד משמע, דלעיקר מה דמהני משיכה אין צריך קרא, ונראה משום דאף רבי יוחנן מודה דמשיכה קני במתנה וכמו שהובא באות י' בשם הריטב"א, ואם כן כיון דלא מהני כסף לריש לקיש פשיטא דתינהי משיכה. (א.ג.א.)

(טו) תוס' ד"ה אי אמרת, בתוה"ד, מדלא אמר ליה זיל וקבל עליך מי שפרע. אמנם בחידושי הרמב"ן הביא דגירסת רבנו חננאל שם, דאמר ליה דאיכא מי שפרע. וכעין זה כתב בהגהות מרדכי (סימן תמח), דכוונת רב חסדא לומר, שיכול לחזור בו, אבל יקבל מי שפרע.

(טז) בא"ד, ואפילו משום יוקרא וזולא יכול לחזור וכו' כדמוכח פרק איזהו נשך (לקמן עד:)] וכו' בתרי תרעי מי אמר. אמנם רש"י (שם) בד"ה בחד תרעא פירש, דהפוסק על מנת לקבל מיד ובסוף נשתהה ובתוך כך נשתנה השער, מיקרי חד תרעא, ואין הלוקח חוזר בו, ודוקא בפוסק על מנת לקבל לאחר זמן ונשתנה השער בינתיים, מיקרי תרי תרעי.

(יז) רש"י ד"ה כך תיקנו, בתוה"ד, שאם יראה הלוקח דלקה באה יאמר חזורני בי. כתב בחידושי הגרע"א, דמשמעות רש"י כבעל המאור (שהובא באות יג) דדוקא קודם שנשרף יכול לחזור בו. אבל אחרי שנשרף לא. אבל הנימוקי יוסף (כח: בדפי הרי"ף) גריס ברש"י "שאם ישרפו יאמר לו הלוקח חזורני בי", ומשום הכי כתב, דרש"י סבר כדעת הרי"ף דהמוכר מפסיד כשנאנס, ודלא כבעל המאור. והתוס' הרא"ש גרס ברש"י "שאם ישרפו יאמר לו הלוקח חזורני בי", ודייק מדנקט רש"י "חזורני בי", דדוקא כשחזר בו קודם שנשרף מהני, אבל כשבא לחזור עתה, לא. [נמשמע לפי זה, דכל שחזר בפני עדים מהני, אף שלא חזר בפני המוכר מעיקרא, שהרי משמע שרק אחר שנשרף מדבר עם המוכר. (א.ג.א.)]

דף מח ע"א

(א) רש"י ד"ה מכל מקום, כלומר אף לפי פורענות העתידה לבא על החזור. בהגהות הב"ח (אות א), ציין לדברי הגמרא לקמן (עד:), דפירשו התם ד"מכל מקום" היינו דלא שנא מוכר ולא שנה לוקח. ובתוס' רבינו פרוץ הקשה עוד על פירוש רש"י, דמדוקאמר בטר הכי "אבל אמרו מי שפרע וכו'", משמע, דהשתא לא קאי בענין מי שפרע. והביא נמי לדברי הגמרא לקמן (עד:), דמכל מקום היינו דבין תהא החזרה מהמוכר או מהלוקח, הדין דמצי למיהדר.

(ב) גמ', אבל אמרו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה וכו'. ביאר התוס' הרא"ש, דנקט הכי, משום דאנשי סדום לא היו עומדים בדיבורים שהיו מלאים חמס, ואגב דור המבול נקט דור הפלגה, ומצרים לא היו עומדים בדיבורם, דכל שעה אמרו לשלח את ישראל, וחזרו בהם.

(ג) גמ', אף על פי שאמרו וכו' ואין דינר זהב קונה טלית מכל מקום כך הלכה. כתב בחידושי הרמב"ן לעיל (מד:), דלישנא ד"כך הלכה" משמע, דמילתא דפשיטא הוא וליכא מאן דפליג עליה, וחזינן דאף לתנא דמתניתין דלעיל (מד:), דדהבא מיקרי פירא לגבי כספא, מכל מקום לגבי פירא ממש ומטלטלין, חשבינן ליה טיבעא, וכדעת הרי"ף (כו: מדפי הרי"ף). וכן כתבו התוס' לעיל (מה:)] ד"ה ושאני. וכתב הרמב"ן, דלא תיקשי מהכא אמאן דאמר לעיל (מד:)] דאף בפירות על דינרין מחלוקת, ולבית שמאי לא מחללינן, דהתם לגבי מעשר שני היינו טעמא דבעינן טיבעא גמור דומיא ד"וצרת הכסף", אבל בדברי הרי"ף (שם) מבואר, דלהאי מאן דאמר, מקרי פירא גמור לכל מילי.

כתב, דדוקא משום שאין החמור יכול להחלק לא קני כלל, אבל בהקנה לו כור חטים בחליפי פרה וטלה, כשמשך הפרה קנה מיד חטים כנגדה.

(ד) גמ', שם. כתב הפני יהושע, דמהכא חזינן, דטלה מהני לעשות בו חליפין, ואף דאינו ראוי למלאכה ולא שייך בו טעמא דתוס' לעיל (מו:)] ד"ה ופירי גבי שור דמיקרי כלי כיון שראוי לחרוש ולטעון עליו, על כרחך צריך לומר דעל כל פנים בשוה בשוה מהני אף בכהאי גונא, וכשיטת רבינו תם שהובא בתוס' ד"ה גאולה. והקשה על מקצת מהפוסקים דסתמו דלא מהני לקנות בטלה אף בשוה בשוה.

(ה) גמ', פרתך בכמה בכך וכך וכו' שמע מינה חליפין ומקפיד עליהן לא קנה. בתוס' לעיל (מו:)] ד"ה ופירי, הוכיחו מכאן דבעלי חיים מיקרו כלי ולא פירי, דאם לא כן תיקשי לרב נחמן דאמר פירי לא עבדי חליפין. והבעל המאור (כד: בדפי הרי"ף) תירץ, דאין הכי נמי דרב אדא בר אהבה דאוקמי לברייתא בחליפין, סבר כרב ששת דפירי עבדי חליפין. אבל לשינויא דרבא, יש לומר דמייירי בתורת קנין כסף, ואם כן ניחא אף לרב נחמן, דלא דמי לכל חליפין דפירי לא מהני ביה, כיון שאמרו "בכך וכך" יצא מתורת חליפין והוה ליה קנין מעות, ומהני בכהאי גונא כיון דהויא מילתא דלא שכיחא. אבל הרמב"ן במלחמות השיג עליו, דעל ידי שאומרים בכך וכך לא נעשה תורת קנין כסף, ואכתי חליפין גמורין הן, דאי הוי קנין כסף, לא הוה מהני כלל, דהוא מילתא דשכיחא, ומעות אינן קונות.

(ו) גמ', בההיא הנאה דקא מקבל מיניה וכו'. הקשה הריטב"א (החדשים) בשם תוס', אם כן הוה לן למימר דוקא כשהקונה אדם חשוב, דאיכא הנאה בקבלתו. ועוד, אמאי שני לן בחליפין בין כלי לפירי או מטבע. ועוד, אם כן ללוי אמאי לא אמרינן כל שכן דבכליו של קונה יהני. ותירץ בשם תוס', דעיקרא דמילתא גזירת הכתוב הוא, בין לרב בין ללוי, אלא דכל חד וחד יהיב טעמא קצת לקרא. ומיהו לא פליג קרא בין אדם חשוב לאינו חשוב. (ז) [רש"י ד"ה מי סברת, בתוה"ד, כאילו נותן לו זה הקונה מתנה רבה, משמע מדבריו, דלא סגי בהנאה כל דהו, דדוקא משום דהוי כמתנה רבה יכול להחשב לחליפי החפץ שכנגדו].

(ח) גמ', אבל בפירי לא. כתבו התוס' ד"ה גאולה בשם רבינו תם, דבחליפי שוה בשוה מהני אף בפירי. והרש"ש לקמן (עג:)] הוכיח מדברי רש"י (שם) ד"ה יש לו, דפליג אדרבינו תם, וסבר, דאף בשוה בשוה לא מהני. [וכן מוכח מדברי רש"י בד"ה כל דבר, גאולה ותמורה במנעל, ותמורה הוי שוה בשוה כדפירש רש"י בד"ה זו חליפין, ואפילו הכי נקנה דוקא במנעל דהיינו כלי ולא פירי].

(ט) רש"י ד"ה ההוא לקיים כל דבר, גאולה ותמורה במנעל. הקשה בהגהות פורת יוסף, דרש"י לעיל (מה:)] ד"ה מירי פירש, דילפינן מכל דבר, דאף דבר שאינו כלי נקנה בחליפין. והמהר"ם שוף כתב, דלכך נתכוון גם כוונת רש"י כאן. [ונראה דגריס בדברי רש"י כל דבר גאולה ותמורה. ורש"י לא בא לפרש ד"כל דבר" היינו גאולה ותמורה, אלא דכל מיני הגאולה ותמורה ניקנין, והיינו בין כלים ובין פירות. ולדברי רבינו תם בתוס' ד"ה גאולה, דתמורה דשוה בשוה מהני אף בפירי, על כרחך צריך לפרש דהא דאמרינן כל דבר נקנין במנעל, לא קאי אגאולה ותמורה, אלא כרש"י לעיל דבין כלי ובין פירי נקנין במנעל, וקאי דוקא אגאולה. (א.ג.א.)]

דף מז ע"ב

(י) גמ', אמר רבי יוחנן דבר תורה מעות קונות. הקשה הריטב"א (החדשים), אם כן מתנה דלית בה מעות במה יקנה. ותירץ בשם תוס', דמודה רבי יוחנן במתנה, כיון דליכא מעות קונה במשיכה. [וכן כתבו התוס' בעבודה זרה (עא:)] ד"ה פירשנו לגבי נכרין. ובשם הרמב"ן כתב, דאף במתנה לא קני אלא בחליפין או בחצר, או באגב.

(יא) גמ', דבר תורה מעות קונות. עיין במה שהובא לעיל (מו:)] אות ח.

(יב) גמ', סוף סוף מאן דשרי דלקה בעי שלומי. והרי"ף (כח: בדפי הרי"ף) גרס "סוף סוף לאשלומי בעי". וכן גרס הריטב"א (החדשים), וביאר, דאי אפשר שלא יהא המוכר שומר חינם עליהם, כיון דברשותו הם, ולקחן ממנו.

(יג) גמ', אי מוקמת להו ברשותיה מסר נפשיה טרח ומציל. כתב הרי"ף (כח:)

(ד) **גמ'**, **דברים ואיכא בהדיהו מעות קאי באבל**. כתב השיטה מקובצת בשם **הר"י מגאש**, דכמו דאמרינן הכא אליבא דריש לקיש, דאף דמעוה אינן קונות כלל, מכל מקום מהני לענין מי שפרע, נשמע מכאן, דהוא הדין לר' יוחנן, אף במקום שמעוה אינן קונות כלל, כגון שפסק על פירות שאינן ברשותו, איכא מי שפרע. אבל **הרשב"א** כתב, דהאי שיוניא היינו דוקא אליבא דריש לקיש, אבל לרבי יוחנן ליכא מי שפרע אלא במקום שמעוה קונות מדאורייתא, וכדאמרינן מעיקרא "אי אמרת בשלמא מעוה קונות משום הכי קאי באבל". והוכיח כן מדברי **הרי"ף** (כט. בדפי הרי"ף) שכתב, דהיכא דיהיב משכון על דמיו, ליכא מי שפרע, והיינו משום דלא קני אפילו מדאורייתא, כיון שלא נתן בתורת דמים ממש, רק בתורת משכון. אמנם **הנימוקי יוסף** (כח: מדפי הרי"ף) הוכיח, מדאיתא **בירושלמי קידושין** (פ"ב ה"ה) דהקונה במלוה לא מהני לענין מי שפרע. והרשב"א הקשה, מדאמרינן **לקמן** (עד.). דהאי סיוטמתא קניא, ואיכא מאן דאמר התם, דהיינו רק לענין מי שפרע. אלמא אף דמדינא לא קני, איכא מי שפרע, ונשאר בקושיא.

(ה) **רש"י ד"ה תשומת יד, בתוה"ד**, דאילו כפר בהלואה גרידתא לא מחייב עלה קרבן שבועה וכו'. אבל **בחידושי הרמב"ן** כתב, דלעולם חייב קרבן אף בלא יחוד כלי, אלא דרב חסדא אתי לפרש הא דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גול או את העושק אשר עשק", דמשמע דאיכא מידי דהדר בעיניה. וקשה, דלפי זה אמאי פירש רב חסדא לתשומת יד, הא לא הוזכר בקרא ד"והשיב" תשומת יד, ואי תימא דקאי אדרשה דמיייתנן בסמוך לרבות תשומת יד להשבון. קשה, דמשמע דאכתי לא ידעינן לההיא דרשה, ואם כן איך הבינו השתא את דברי רב חסדא. (א.ג.א.).

(ו) **גמ'**, **ואילו תשומת יד לא אהרריה וכו'**, **לאו משום דמחסרא משיכה**. כתב **הרש"ש**, דליכא לאוקמה בלא יחוד כלל, ולהכי לא קני אף לרבי יוחנן, דאם כן לא יתחייב קרבן, ונהיינו לשיטת **רש"י בד"ה תשומת יד**. והא דלריש לקיש ניחא, דלדידיה מוקמינן בייחד כלי. ואף דלא מהני לקנותו, מכל מקום מהני להתחייב קרבן שבועה, דלענין זה סגי בייחוד בעלמא, אף דלא קני הכלי. אבל הביא דברי **רש"י בד"ה בהדיא**, דמשמעוה דבריו דכל שלא קנה ליכא קרבן, ולא סגי בייחוד בעלמא.

(ז) **גמ'**, **לאו משום דמחסרא משיכה**. הקשה **בחידושי הרמב"ן**, איך מוכח מכאן דמעוה אינן קונות, דילמא שאני הכא דליכא אלא מלוה, וליכא מעוה בעין, ולהכי לא קני. ותירץ, דקרא מיירי בייחוד לו הכלי מעיקרא בשעת ההלואה, ונתן לו מעוה ההלואה על מנת שיקנה בהם הכלי.

דף מח ע"ב

(ח) **תוס' ד"ה נתנה (המתחיל בע"א)**, **בתוה"ד**, דלרבי יוחנן יתרץ תירוצים אחרים וכו' דקאי בחצרה. כתב **המהרש"א** בשם **תוס' בעבודה זרה** (סג.) ד"ה **והא**, דאין לומר דלרבי יוחנן כיון דמדאורייתא מעוה קונות, נוקמה בזונה ישראלית דלא מיחסרא משיכה, דכיון שהפקיעו חכמים קנין המעוה ותיקנו שאינה קונה אלא במשיכה, ממילא לא הויא אתנן כלל.

(ט) **גמ'**, **איתמר אביי אמר אודועי מודעינן וכו'**. כתב **הרא"ש** (סימן י), דאף דמפשטא דמתניתין לא משמע שצריך להודיעו, ולא שצריך לקללו, אלא דהתנא אמר שיש עונש למי שאינו עומד בדיבורו. מכל מקום מסתברא להני אמוראי שצריך לעשות חיזוק לדבר, לפי שלהמון העם קל לחזור כל זמן שלא נגמר המקח, ואינן יודעים שיש עונש למי שאינו עומד בדיבורו. **והריטב"א** (החדשים בעמוד א), ביאר לפי **רש"י בד"ה מכל מקום**, דאלו דברי רבי שמעון בברייתא שם, "אבל אמרו מי שפרע וכו'", דמשמע דמודעינן ליה או דלייטנין ליה.

(י) **גמ'**, **רבא אמר מילט לייטנין ליה**. בפירוש **רבנו חננאל** כתב, דלייטנין ליה בשמיה, וכן כתב **הרא"ש** (סימן י), דמלישנא דלייטנין ליה, משמע שאומר לו הדיין בלשון נוכח, הוא יפרע ממך אם אינך עומד בדיבורך. אבל הביא, **דהרמב"ם** (בפ"ז ממכירה ה"ב) כתב, דאומרים בבית דין מי שפרע וכו' הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו, והיינו שאינו מקללו ממש בלשון נוכח.

(יא) **גמ'**, **בעושה מעשה עמך**. כתב **הריטב"א** (החדשים), דאף אביי מודי דבעינן עושה מעשה עמך. אלא, דכיון דהדר ביה מחמת יוקרא וזולא, או

מחמת דלא איצטריך ליה, לא יצא מכלל שארית ישראל לא ידברו כזב. (יב) **תוס' ד"ה בעושה מעשה עמך**, לא מיקרי האי אינו עושה מעשה עמך לענין שיהיה מותר לקללו בחינם וכו'. כתב **המהרש"א**, דהכרחו לכך, מדבעי רבא למימר דרבי חייא בר יוסף אתי לקבל קללה זו, דלטותא דרשעים פשיטא דלא הוה טעי רבא דהוה קביל עליה. **והרי"ף** (כט. בדפי הרי"ף) כתב, דשמעינן מהכא, דכל כהאי גוונא מיקרי אינו עושה מעשה עמך. ונבפשטות משמע דפליג על תוס'.

(יג) **גמ'**, **הוא סבר כנגדו הוא קונה ואמר ליה רבי יוחנן כנגד כולו הוא קונה**. הקשה **המהרש"א לקמן** (מט.). הא אף בלא נתינת מעוה ובלא "מי שפרע" סבר רבי יוחנן **לקמן** (מט.). דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה, **והתוס' (שם) ד"ה מודה**, כתבו, דהיינו אף במקום יוקרא. ותירץ, דאין הכי נמי אף בלא טעם דכנגד כולו קונה לא היה מניחו לחזור, אלא דעדיפא מיניה קאמר ליה, דכנגד כולו קונה ואיכא עליה מי שפרע. והא דרבי חייא בר יוסף רצה לחזור בו משום דסבר כנגדו קונה, אפשר דסבר כרב דאמר **לקמן** (שם), דדברים אין בהם משום מחוסרי אמנה. ולדעת **בעל המאור** (הובא לקמן (מט.) אות ה) דביוקרא מודה רבי יוחנן דמצוי למיהדר, ולפי זה לא קשיא מידי.

דף מט ע"א

(א) **גמ'**, **אמר אביי ההוא שלא ידבר אחד בפה וכו'**. **הרי"ף** (כט: מדפי הרי"ף) מביא לדברי אביי. והקשה **הבעל המאור**, כיון דפסק **הרי"ף** כרבי יוחנן, דדברים יש בהם משום מחוסרי אמנה, אם כן לא היה לו להביא פירושא דאביי, דלא אמרינן ליה אלא ליישב אליבא דרב. **והרמב"ן במלחמות** תירץ, דכיון דמסקינן דרבי יוחנן מפליג בין מתנה מרובה למתנה מועטת, על כרחך דאף לדידיה לא ילפינן מהאי קרא לענין מחוסר אמנה, דאי ילפינן, לא נוכל לחלק בין מתנה מרובה למועטת, דלא אשכחנא להאי חילוקא בקרא. **והרשב"א** כתב, דכיון דאמר רבי יוחנן יש בהם משום מחוסרי אמנה, ולא אמר דקאי בעשה, על כרחך דאף רבי יוחנן לא יליף לדיניה מקרא ד"הין צדק", דאם כן היה אומר רבי יוחנן דאיכא עשה ממש, אלא קרא לכדאביי. ונלכאורה לרשב"א, הא דמסקינן שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב, מצות עשה גמורה היא. אמנם **הרמב"ם** (בפ"ה מדעות ה"ו) כתב, שלא יהיה אחד בפה ואחד בלב, ולא הזכיר שהוא מצות עשה, וכן לא מנאו במנין המצוות. ועל כרחך דסבר דכל דרשת רבי יוסי ברבי יהודה מקרא דהין צדק, אינן אלא אסמכתא. (א.ג.א.).

(ב) **גמ'**, **ההוא שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב**, פירש **רש"י בד"ה שלא**, בשעה שאומר הדיבור לא יהיה בדעתו לשנות. וכתב **המהר"צ חיות**, דאף דמצינו **במדרש תנחומא** (פרשת וישב), לגבי אחי יוסף דלא יכלו דברו לשלום, שהקפידו שלא לדבר בפיהם מה שלא עלה על לבבם, שלא היה בענין הבטחת ממון. וכן נכלל בכך גם מה שאסור לדבר דברי חלקות, וכמו שכתב **הרמב"ם** (בפ"ב מדעות ה"ו). מכל מקום **רש"י** פירש כאן לגבי הבטחת ממון, משום דהאי קרא ד"הין צדק" בענייני משא ומתן נאמר.

(ג) **רש"י ד"ה שלא ידבר, בתוה"ד**, אבל אם נשתנה השער לאחר זמן והוא חוזר בו לפי שינוי השער אין כאן חסרון אמנה. דייק **הריטב"א** (החדשים), דמדבריו, דבלא נשתנה השער, מודה רב דיש בו משום מחוסר אמנה. והקשה, אם כן מאי מקשינן מברייתא דרבי שמעון, דתני אין רוח חכמים נוחה הימנו, נוקמה לה בלא נשתנה השער. ותירץ, משום דרישא דברייתא דמיירי לגבי מי שפרע, מיירי אף בנשתנה השער, וכדמוכח בעובדא **דלעיל** (מח:), דאף בנשתנה השער איכא מי שפרע, ודכוותה מוקמינן לסיפא. **והריטב"א** גופיה נקט, דאף בלא נשתנה השער, אין בו משום מחוסר אמנה, לדעת רב.

(ד) **גמ'**, **שאני התם דפועלים גופיהו לא סמכא דעתייהו וכו'**. כתב **התוס' הרא"ש**, דליישובה אליבא דרבי יוחנן קאמר הכי. נכלומר, אבל לדעת רב ליתא להאי סברא, דאינה סברא פשוטה. וכן נראה להוכיח מדברי **רש"י לקמן** (פג.) ד"ה **עד**, שפירש הטעם שיכול לחזור עד שלא יתחילו במלאכה, משום שאינן אלא דברים, ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה. ולא פירש

ונותן לו מעות אחרים, או בדוקא כשהמעות בעין, אבל כשהוציא ונותן מעות אחרים, לא מיפטר באמירת "שקול זוזך", עד שיתן לידו. והתוס' לעיל (מג.) ד"ה מאי, הסתפקו אם המוכר יכול להשתמש במעות מאחר שבטלו רבנן קנין כסף.

ט) גמ', הכא במאי עסקינן כגון שהיתה עלייתו של לוקח וכו'. כתב הרי"ף (כח: בדפי הרי"ף), דאף דאמרינן לה אליבא דרבי שמעון, מרבי שמעון נשמע לרבנן. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ג ממכירה ה"ו). [וצריך ביאור איך נלמד מדרבי שמעון לרבנן, דילמא דוקא רבי שמעון לשיטתו דסבר דמעולם לא עקרו רבנן קנין המעות לגמרי, דהא לוקח אינו יכול לחזור בו, ולדידיה חילקו חכמים בתקנת חזרת המוכר. אבל לרבנן דעקרו חכמים קנין מעות לגמרי, דילמא לא פלוג רבנן בכך. (א. ג.)].

י) גמ', כגון שהיתה עלייתו של לוקח מושכרת למוכר. ביאר הריטב"א (החדשים), שהלוקח דר בבית ולהכי מצי טרח ומציל. אבל הרמב"ם (בפ"ג ממכירה ה"ו) כתב, אם היה ביתו של לוקח מושכר למוכר לא תיקנו חכמים משיכה. וביאר הכסף משנה, דהלוקח יטרח להציל את ביתו. [וצריך ביאור, דשמא הוא בריחוק מקום ולא ידע כלל מהדלקה (א. ג.)].

יא) גמ', שם. כתב בחידושי הרי"ף, דיש אומרים, דשמעינן מהכא, דבשכירות מטלטלין מעות קונות, דהתם נמי ליכא למיחש שמא יאמר המשכיר נשרף השכירות בעליה, דכיון דגוף החפץ שלו, ודאי טרח ומציל ליה. ובפתחי תשובה (סימן קצח סק"ח) הביא מכמה ראשונים דמוכח מדבריהם דאף שכירות מטלטלין לא נקנה בכסף.

יב) מתני', עד כדי שיראה לתגר או לקרובו. כתב הטור (בסימן רכ"ז) על פי דברי הרא"ש (בסימן ט"ו), דהיכא דמברר הלוקח שמחמת אונס לא חקר לידע אם נתאנה, יכול לחזור בו אף אחר שיעור זה. וכן פסק השלחן ערוך (שם, סעיף ז'). ובהגהות אמרי ברוך כתב, דהדברים צרכים עיון מדברי התוס' ד"ה בכדי, שכתבו, שחכמים תיקנו שיעור אחד לפי מה שמצוי רוב פעמים, ואף אם הם רחוקים יותר, לא נתנו שהות יותר. דבפשטות הווי דלא כהטור. ובהגהות אשר"י (בסימן ט"ו) כתב בשם רבי יצחק מריגנשבורק, דדוקא בנתן הלוקח המעות אין יכול לחזור בו אחר שיעור כדי שיראה לתגר, אבל אם לא נתן המעות, מיגו דיכול לומר לו נתתי לך המעות, יכול לומר לא נתרציתי. והש"ך (סימן רכו סק"ד) הביא דבריו, וכתב "וצריך עיון". והקצות החושן (שם סק"ג) כתב, דמסתימת שאר הפוסקים נראה דסברי, דאף בלא נתן המעות אין יכול לחזור, וטעמא משום דחזקה שמחל לו, והווי מיגו במקום חזקה.

יג) גמ', ושמואל אמר כי אמרינן מחילה וביטול מקח היכא דליכא שתות משני צדדים וכו'. כתב המרדכי (סימן דש) בשם רבינו משה כהן, דבאופן שלגבי המעות הוא פחות משתות, ולגבי המקח הוא יותר משתות, כגון מכר שוה חמישים ואחד בשישים, או להיפך שמכר שוה שישים בחמישים ואחד, לעולם אזלינן בתר מקח, משום דטעו אינשי בדמי המקח ולא בדמי המעות. [ובאופן הראשון יהיה ביטול מקח, ובאופן השני יהיה מחילה]. וכתב המהרש"א, דלכך כוונת התוס' בד"ה שתות מעות, שכתבו, דנראה יותר לילך אחר שתות מקח, דכוונתם דבכהאי גוונא אזלינן בתר שתות מקח. אבל המגיד משנה (בפ"ב ממכירה ה"ג) נקט, דבמכר שוה שישים בחמישים ואחד, לא הוי מחילה. דהא אם האונאה היתה פחותה מזה, והיה רק שתות מהמקח, הוי אונאה, ואיך יתכן דעתה שהוסיף באונאה יהיה מחילה. אלא לעולם כל היעור שבין שתות מקח לשתות מעות הוי אונאה, ודוקא כשהאונאה פחות משניהם הוי מחילה, וכשהאונאה יותר משניהם הוי ביטול מקח. וכן כתב בתוס' רבנו פרץ בשם רבנו יהודה, וביאר, דלכך כוונה הגמ' בדבריה "היכא דליכא שתות משני צדדים", דאי לגבי שני צדדים הוא פחות משתות הוי מחילה, ואי לגבי שני הצדדים הוא יותר משתות הוי ביטול מקח. וכן ביאר בביאור הגר"א (סימן רכו סעיף ד, ז').

דף נ ע"א

א) גמ', איבעיא להו פחות משתות לרבנן לאלתר הוי מחילה או בכדי שיראה. הקשה בתוס' רבנו פרץ, הא לרבי נתן דאמר (בעמוד ב) דאף בשתות

הטעם משום דידעי דאאבדה סמך. על כרחך דסבר דלרב ליתא להאי סברא, ופירש המשנה אליבא דרב (א. ג.).

ה) גמ', ומודה רבי יוחנן במתנה מועטת. כתבו התוס' בד"ה מודה, דיוקר נמי הוי כמתנה מועטת. וביאר המהרש"א דמה שהכריח לתוס' היינו דהשוו לפלוגתא דרב ורבי יוחנן, למעשה דאייקר כיתנא. אבל הבעל המאור (כט: בדפי הרי"ף) כתב, דכל שנשתנה השער אין בו משום מחוסר אמנה. ומאי דאורי רב לגבי כיתנא דמצי למיהדר ביה, נכון אף אליבא דרבי יוחנן, ואף דאמרינן עלה דאיתמר דברים רב אמר וכו', לאו למימרא דאודא רב לטעמיה והא בהא תליא, אלא דמשום דמאי לא סמכינן לה. והריטב"א (החדשים) הביא, שיש ספרים דלא גרסי דאיתמר אלא איתמר, ובאמת לא דמי למעשה דכיתנא, וכדעת בעל המאור. אבל הביא דברי רש"י בד"ה שלא ידבר, דפלוגתת רב ורבי יוחנן דוקא בנשתנה השער. (וליהיפך מדברי בעל המאור). [ומלשון התוס' נראה, דהוי כמי שבהבטיחו שאף אם יוקר לא יחזור בו, ולהכי דמי למתנה מועטת דסמכא דעתיה. ולכאורה צריך עיון, דתוס' לעיל (מז:): ד"ה אי, כתבו, דביוקרא וולא יכולים לחזור שניהם אף אליבא דרבי שמעון, ואפילו מי שפרע ליכא, ומוכח דלא הוי כאילו הבטיחו מעיקרא דאף אם יוקר לא יחזור בו, דאם כן אמאי ליכא מי שפרע. ולשון רבנו חננאל במשא ומתן דודאי סמכא דעתיה, יש בו משום מחוסר אמנה, ולא הזכיר דסמכא דעתיה כלפי היוקרא. וכעין זה כתב בתוס' הרא"ש, וכל מקח הוי כמתנה מועטת. ונראה מדבריהם דסגי עצם סמיכותו על המקח שיחשב כמתנה מועטת, אף דלא סמך להדיא על היוקרא, דמעיקרא לא עלה כן על דעת שניהם. (א. ג.)].

ו) גמ', רשאי בן לוי לעשותן תרומת מעשר על מקום אחר. כתב בתוס' הרא"ש בשם רבנו מאיר, דאף שהבן לוי לא קנאו, איירי במכירי לוייה דחשיב כאילו בא לידו, כדאיתא בגיטין (ל). והקצות החושן (סימן רד, סק"ג) הקשה, ממה נפשך, אי נקיטנא דמכירי כהונה הוי כקנין גמור, אם כן היכי בעינן להוכיח מינה דדברים יש בהן משום מחוסרי אמנה, דהכא שאני דקנאו לגמרי. ואי נקיטנא דמכירי כהונה אינו כקנין, אלא דין לכתחילה משום דהוי כהבטיחו מתנה מועטת, וכדעת התוס' בבא בתרא (קכג:): ד"ה במכירי, אם כן מה תירץ רבינו מאיר, דכיון שלא זכה בו, איך יכול להפריש ממנו. והפרי יצחק (ח"א סימן מט) תירץ, דרבנו מאיר סבר כרש"י בגיטין (ל): ד"ה במכירי, דטעמא דמכירי כהונה משום דשאר כהנים נתיאשו מיניה, ומהאי טעמא הוי כקנינו של כהן זה. אלא, דכל הטעם דמיאשי שאר כהנים, היינו משום שאסור לבעלים לחזור בו. וכדברי התוס' בבא בתרא הנ"ל, ואם כן ניחא דיכול להפריש מיניה, דזכה בו מחמת יאוש דשאר לויים, ומכל מקום שפיר מוכיחנן דיש בדברים משום מחוסרי אמנה, דאם לא כן לא הוי מיאשי מיניה. ועיין באות הבאה.

ז) גמ', שם. עיין באות הקודמת. עוד תירץ התוס' הרא"ש בשם רבנו מאיר, דלא גרע מנותן רשות לחברו שיתרום מכריו על תבואה שלו. והקצות החושן (שם) הקשה, הא המעשר אינו שלו, ואין לו בו אלא טובת הנאה, ואם כן איך יכול הישראל ליתן רשות לתרום מדבר של אחרים. ובחידושי הגרע"א תירץ, על פי מה שכתב הרמב"ם (בפ"ג מתרומות ה"ב), דהישראל יכול להפריש תרומת מעשר ממעשר שלו, ואחר כך יתנו ללוי. ואם כן שפיר מצי נמי משוי שליח.

דף מט ע"ב

ח) גמ', ואמר לוי לא היו דברים מעולם. כתב הרי"ף (כט: מדפי הרי"ף), דהילכתא כהאי לישנא, דהא רב טבות אמר דמעולם לא אמר רבא אלא כהאי מעשה, וקיבלה רבינא מיניה שהוא בתרא. ואם כן בגוונא דמעשה דלישנא קמא, אין לנו פשיטות מהגמרא מה דינו. והביא בשם רב האי גאון שפסק, דכל זמן שלא קיבל עליו מי שפרע, עדיין המעות באחריותו אף לענין אונסין, ולא מהני מה שאמר תא שקול זוזך. וטעמא דמילתא, כיון שנותן לו המעות על דעת שישתמש בהם ויוציאם, קמו להו ברשותא דמוכר אף קודם שהוציאם. והנימוקי יוסף (שם) הביא, דהראשונים פליגי להאי שיטה, אם כשקיבל עליו מי שפרע, נפטר באמירתו "שקול זוזך" אף כשהוציא המעות,

ז) **תוס' ד"ה אי אמרת בשלמא**, מעיקרא שמחו וכו'. **כתב הפני יהושע**, דכל דבריהם בביאור שיטת רש"י מבוארים בלשון רש"י גופיה. אלא דהוסיפו סברא זו, דעדיף לתגרי לוד ביטול מקח דשניהם יכולים לחזור מאונאה דידו על העליונה. והיינו טעמא, דכיון דאף המאנה יכול לחזור, אין ביד המתאנה לכופו להחזיר את האונאה היכא דחפץ שלא יתבטל המקח, דמצי המאנה לומר לו אם לא תמחל לי או תתפשר עמי מבטל אני את המקח. והוצרכו להאי סברא, משום דבהכי אתי שפיר מסקנת הגמ' דשתות לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן, ופחות משתות לאלתר הוי מחילה. דלכאורה אי נימא דביטול מקח לעולם חזר, אמאי חזר, הא מה שהורה רבי טרפון דכל היום חזר היינו יותר משתות, ולרבנן כהאי גוונא הוי ביטול מקח, ועל כרחך דעדיפא להו ביטול מקח מידו על העליונה.

ח) **בא"ד, בתוה"ד**, ואפי' שכיחא יותר מרויחים וכו'. **הקשה בשיטה מקובצת בשם מהר"י אבוהב, דלקמן (בעמוד ב')** אמרינן ביטול מקח לא שכיחא, משמע דאי הוה שכיחא, עדיפא להו הרווח ביותר משתות. וביאר, דבעמוד ב' מיירי אי פחות משליש כשתות עצמה, וכל הרווח הוה בשתות עצמה דהיא לרבי טרפון כפחות משתות. ומשום הכי אי יותר משתות הוה שכיחא שפיר הוה עדיפא להו. אבל הכא להוויא אמינא דאיכא רווח בשתות ובפחות משתות, דפחות משתות נמי הוה בכדי שיראה, אם כן אפילו אי הוה שכיחא, עדיף רווחא דשתות ופחות משתות.

ט) **בא"ד, בתוה"ד**, ואע"ג דאי בטול מקח לרבנן בכדי שיראה נחא להו בשליש ויתר משליש דרבנן וכו' הא ודאי לא שכיח כלל. **כתב המהר"ם שיף**, דדבריהם מיותרים, דהא כבר כתבו דעדיף הרווח של שתות ופחות משתות, מהרווח של יותר משתות, אף דשתות שכיח טפי משליש. **ובתפארת בחורים** ביאר, דהא דכתבו תוס' דעדיף רווח דשתות ופחות משתות מהרווח של יותר משתות, משום דהריווח ביתר משתות דשניהם חוזרים, מועט ביחס לשתות ופחות משתות דידו על העליונה. מה שאין כן הכא בשליש ויתר משליש איכא רווח דמחילה, דלרבנן אחר כדי שיראה הוי מחילה, ולרבי טרפון לאחר כל היום, והוי רווח גדול ושפיר בעינן להא דשליש לא שכיח.

י) **בא"ד, בתוה"ד**, ולפי שיטה זו נראה דגרס דאיבעיא להו. **ביאר בהגהות מו"ה רבי משה אסרליש**, דהקושיא **לקמן (בעמוד ב')** "אלא אי אמרת וכו' אמאי חזרו", אינה אלא לפום מאי דאמרינן דשתות לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן, דמשום הכי עדיפא להו ברבי טרפון, ואם כן לשיטת רש"י דבסלקא דעתך דגמ' שתות לרבי טרפון כשתות לרבנן, ולמסקנא שתות כפחות משתות, שפיר גרסינן דאיבעיא להו, מה שאין כן לתוס' דבהוויא אמינא נמי שתות לרבי טרפון כפחות משתות, אם כן לרבנן לא גרסינן דאיבעיא להו.

יא) **בא"ד, בתוה"ד**, דהכי משמע ליה פשטא דמתני' טפי ועוד אי משתות וכו'. **ביאר המהר"ם**, דגרסינן "דאי משתות ועד שליש", וכתב דאינו מדברי התוס', אלא הגה"ה שכתב תלמיד בצידו התוס', לבאר אמאי הוכרח תוס' לבאר דקאי אי פחות משליש כפחות משתות. וביאר, דהוקשה לתוס' מאי דקשיא לגמ' (בעמוד ב'), אי ביטול מקח לעולם חזר אמאי חזר, הא לעיל (בעמוד א') הוה נחא אמאי שמחו ואמאי חזרו בין אי ביטול מקח לעולם חזר ובין אם עד כדי שיראה. **ועיין באות הבאה.**

יב) **בא"ד, בתוה"ה**, ומשום קושיא זו דחק לפרש בקונטרס וכו' ושתות בכלל דלפי זה לא פירשנו וכו'. **עיין באות הקודמת**. וביאר **המהר"ם** דכוונתם, דרש"י תירץ, דמעיקרא סברה הגמ' דשתות עצמה, הוי כיותר משתות. ולרבי טרפון הוי אונאה, ומשום הכי שפיר הוה נחא לגמ' אמאי שמחו ואמאי חזרו. מה שאין כן בתירוצא דשמחו בשתות עצמה, הדרה בה הגמ', וסברה, דשתות עצמה כפחות משתות. ומשום הכי מקשינן אי ביטול מקח לעולם חזר, אמאי חזרו. ואילו התוס' דפירשו דבהוויא אמינא נמי סברו דשתות כפחות משתות, שפיר הוכרחו לומר, דהא דמקשינן ביטול מקח לעולם חזר, קאי אי פחות משליש לרבי טרפון כפחות משתות לרבנן. וכן פירשו **בהגהות מו"ה רבי משה אסרליש**, והלחם אבירים בפירוש קמא. אבל בסוף דבריהם כתבו המהר"ם והלחם אבירים, דלא גרסינן דלפי זה לא פירשנו, אלא דלפירוש. וכוונת התוס' לבאר לשיטתם אמאי לא תיקשי כדהקשו לפירוש

אינו יכול לחזור בו, ויכול רק לתבוע אונאתו, על כרחך צריך לומר, דבפחות משתות הוי מחילה לאלתר, דאם לא כן מאי איכא בין שתות לפחות משתות. ואם כן אף לרבי יהודה הנשיא דפליג עליה בשתות, הא לא אשכחנא דפליג עליה בפחות משתות, ומאי קמיבעיא לן. ותירץ, דיש מקום לומר, דאדרבא נשמע מדברי נתן, דכמו דלרבי נתן אין חילוק בין שתות לפחות משתות אלא בדבר אחד, דבתרווייהו אי אפשר לבטל המקח, אלא דבפחות משתות המחילה לאלתר, ובשתות בכדי שיראה. ונשמע מיניה נמי, דאליבא דרבי יהודה הנשיא לא יהיה חילוק אלא בדבר אחד, דהיינו, דבתרווייהו ליכא מחילה לאלתר, ובפחות משתות אי אפשר לבטל המקח, ובשתות יכול לבטל המקח. ומאיך גיסא יש מקום ללמוד מדברי נתן איפכא, דכמו דלדידיה המחילה לאלתר, הכי נמי לרבי יהודה הנשיא. ולהכי מיבעיא לן.

ב) **גמ', איבעיא להו פחות משתות לרבנן וכו'**. **הקשה השיטה מקובצת (ד"ה סברוה פחות משליש) בשם הרב"ז (ח"ב סי' תשצ"ד)**, אמאי לא פשיט ממתניתין דקתני האונאה וכו' שתות למקח, ועלה קאי השיעור של בכדי שיראה, דמשמע דפחות משתות לאלתר הוי מחילה. ותירץ, דאיכא למימר איפכא, דאי מיירי דוקא בשתות, אם כן אכתי לא נתבאר בשום דוכתא השיעור של פחות משתות, ודלמא מתניתין נמי מיירי בהכי.

ג) **גמ', שם**. **הקשה השיטה מקובצת**, אמאי מספקא לן לרבנן, הא לרבי טרפון נמי איכא לאסתפוקי לפי הסברוה, דפחות משליש כפחות משתות לרבנן, אי פחות משליש לאלתר הוי מחילה, או בכדי שיראה. וכן למסקנא דפחות משליש כשתות, אכתי איכא לאיסתפוקי בפחות משתות. ואין לומר דבעי אליבא דהלכתא, דאם כן הוי ליה למיבעי בסתמא, ואתי הספק נמי לרבנן. ותירץ, דלרבי טרפון ליכא למיבעי, דלית ליה הך סתמא דמתניתין דמי שהוטל עליו ידו על העליונה, ואם כן תקשי לדידיה מאי איכא בין שתות לפחות משתות. מה שאין כן לרבנן שפיר מיבעיא לן, כיון דסתם מתניתין היא וכוותיהו אולא, ולדידהו שפיר איכא בין שתות לפחות משתות.

ד) **גמ', או בכדי שיראה**. **כתב הרש"ש**, דהכדי שיראה דהכא לא הוי דומיא דהכדי שיראה דאיך בעיא ושבדברי רבא, ובתניא נמי הכי, **דלקמן (בעמוד ב')**. דהתם היינו בתוך הזמן הזה, מה שאין כן הכא, לאחר זמן זה.

ה) **גמ', ואם תמצי לומר וכו' מאי איכא בין שתות לפחות משתות**. **ביאר הפני יהושע**, הא דפשיטא לגמרא לחלק בין שתות לפחות משתות. משום דלישנא דמתניתין משמע הכי, דקתני האונאה שתות, ועל כרחך בעי למעוטי פחות משתות דלא הוי אונאה. דליכא למימר דאתי למעוטי יותר משתות, דדוחק הוא, דדינא דמתניתין דאונאה הוה נפקא מינה אך ורק לענין אי שניהם חוזרים או לא, לצד דיותר משתות בטל מקח היינו נמי בכדי שיראה. ואפילו אי נימא דביטול מקח לעולם חזר, נמי לא שייך למימר דמתניתין אתיא לאפוקי דין ביטול מקח, דהא אכתי לא קתני במתניתין לשיעור הזמן דאונאה דהוי בכדי שיראה. ואיפכא הוי ליה למימר האונאה מותר לחזור עד כדי שיראה לתגר, וכמה היא אונאה עד שתות, ומדקתני ברישא "האונאה שתות", משמע דאיכא נפקא מינה מלבד השעור דבכדי שיראה. ועל כרחך דאתא למיעוטי פחות משתות דאין בו דין אונאה, ושפיר אמרינן בגמ', דאם תימצי לומר פחות משתות בכדי שיראה, מאי איכא בין שתות לפחות. **ובלחם אבירים** תירץ, דעל כרחך איכא חילוק בין שתות לפחות משתות, דאי שתות אתא לאפוקי יותר משתות, הוי ליה למימר האונאה עד שתות.

ו) **רש"י ד"ה משום הכי**, דשתות ויתר על שתות וכו', הוי חזרה בתוך כדי שיראה. **כתב המהרש"א**, דמבואר בדברי רש"י, דאול לפום האי גיסא דביטול מקח ביתר משתות הוי עד כדי שיראה. ואם כן קשה מה שפירש רש"י בהמשך הדיבור, "כי אמר להו כל היום מפסיד להו דפחות משתות או שתות משוי ליה כל היום", דהוי ליה למינגט, דמפסיד להו אף ביתר משתות, דלרבנן חזר עד כדי שיראה לתגר, ולדידיה כל היום. **והמהר"ם שיף** תירץ, דרש"י נקיט מילתא פסיקתא, ולהכי מעיקרא נקט לרבנותא, דאפילו אי לרבנן הוי חזרה רק עד כדי שיראה, מרויחים בדברי רבי טרפון דהוי מחילה לאלתר, ובהמשך דבריו נקט לרבנותא לאיך גיסא, דאפילו אי לרבנן חזר לעולם בביטול מקח, מכל מקום הפסידו בשתות ופחות משתות.

דאוניתן וכו'. ודחה שיטה זו, ופירש כדברי הר"י ב"ר מרדכי שהביאו התוס'. יח) בא"ד, אבל הכא מיירי שהמתאנה תובע אונאתו. בעלויות דרבנו יונה **בבבא בתרא** (שם) הקשה על תירוץ זה, דאם כן, היאך אמרו בסתמא שניהם חוזרים, הא סתמא דמילתא אין המתאנה תובע אונאתו ביתר משתות, כיון דמדינא איננו יכול לתבוע זאת, ויכול רק לבטל המקח או למחול לגמרי. ורבנו יונה תירץ קשיית התוס', דמה שהמאנה חוזר בו היינו משום חזרת המתאנה, דכיון שאין המתאנה יכול לתבוע אונאתו, וגם מסתמא אינו מוחל על יתר משתות, אם כן מסתמא יחזור בו, ומעיקרא עומד המקח להתבטל מחמת המתאנה, ולהכי הוי כמקח טעות ויכול גם המאנה לחזור בו. אבל אם נתרצה המתאנה במכר, או ששהה כדי שיראה לתגר או לקרובו, לאחר מיכן אף המאנה אינו חוזר בו, כיון דחזרתו רק מחמת חזרת המתאנה.

דף נא ע"א

א) גמ', מאי טעמא לוקח מקחו בידו וכו' מוכר דלא נקט מקחיה בידיה עד דמיתרמי ליה זבינתא בזבינתיה. המגיד משנה (בפ"י"ב ממכירה ד"ו) כתב להאי טעמא בשם הר"ף (ל: בדפי הר"ף), ולא גרס כן בגמרא. והרישב"א (החדשים) כתב, דהיא הוספה מרב יהודאי גאון. וכתב הר"ף, דהמוכר חוזר לעולם עד דיתרמי ליה זבינתיה, ומאז אינו חוזר. וכן כתב הרמב"ם (שם). והקשה הרשב"א, אם כן, איך סתם רב חסדא בדבריו דמוכר לעולם חוזר. ועוד, דאושפזיכניה דרמי בר חמא הא ידע דטעה ולהכי הוי עציב, ואפילו הכי אמר ליה רמי בר חמא דעדיין יכול לחזור בו. וכתב הרשב"א, דלולי דברי הר"ף נראה, דכיון דאצל מוכר אין בו זמן קבוע לידיעתו, לא רצו חכמים ליתן דבריהם לשיעורין, ולעולם יכול לחזור בו. והתוס' הרא"ש לעיל (ג:), תירץ לשתי הקושיות, דהא דאמר רב חסדא "לעולם", היינו שאין בו זמן קבוע כמו אצל לוקח, ואושפזיכניה דרמי בר חמא נודע לו שטעה רק אחר שיעור כדי שיראה, ולכך היה סבור שלא יוכל לחזור בו, ואין ראייה שמחל. עוד כתב הרמב"ם (שם), דלהאי טעמא אם היה המקח דבר שאין בו שינוי והוא כולו שוה, אינו חוזר אלא עד כדי שישאל על שער שבשוק בלבד.

ב) גמ', ההוא גברא דהוה נקיט ורשכי וכו' אתן ליה שיתא ואתבעיה לדינא. כתב בשיטה מקובצת בשם רבינו חננאל, דמהנך עובדי (דורשכי ודכיפי דבסמוך) שמעינן, דאף דהמתאנה ידע מעיקרא באונאתו, מכל מקום יכול לתבוע האונאה. דהא הכא ידע האונאה, ולא דחוהו אלא משום דהמוכר היה בעל הבית.

ג) גמ', אבל בלוקח מבעל הבית אין לו עליו אונאה. כתב הרא"ש (סימן ט"ז) בשם שאילתות דרב אחאי, דהוה כמפרש בהדיא, חפץ זה שאני מוכר לך במאתים יודע אני שאינו שוה אלא מנה (כדאיתא בעמוד ב' דבכהאי גונא אין בו אונאה). וכתב הרא"ש, דלפי זה בעינן שידע הלוקח שהמוכר הוא בעל הבית, ועל כן מחל על אונאתו, אבל אם לא ידע שהוא בעל הבית, או שלקח על ידי סרסור לא שייך למימר דהוה כמפרש, ויש בו אונאה. וכתב הסמ"ע (בסימן רכז סקמ"ב), דבמכר על ידי סרסור, אפילו ידע הלוקח שהמוכר הוא בעל הבית, כיון שהמוכר כשנתן לסרסור לא ידע אם ימכור למי שידע שהחפץ של בעל הבית או לא, אם כן ודאי נתייאש, ואדעתא דיחזיר האונאה מסר לו. והט"ז (שם) פליג עליה, משום דסוף הלוקח הוה ליה למידע שמוכר ביותר משווי, ומצד עצמו אין בו אונאה. והקצות החושן (שם סק"י) הסכים עם דברי הסמ"ע, דהא לוקח שידע מעיקרא שיש בו אונאה, יכול לתבוע אונאתו (וכמו שהובא באות ה' הודקמת), ודוקא כשיש תנאי ביניהם דנותן על דעת מחילה, אין בו אונאה. וכיון דהכא המוכר לא ידע שהלוקח ידע שהחפץ של בעל הבית, ליכא למימר דהוה כהתנה עמו על דעת מחילה. וכתב בתוס' הרא"ש, דבעובדא דורשכי ודכיפי, אף דהתם ליכא למימר דמחל על אונאתו, שהרי סבור שיתבע האונאה, מכל מקום כיון דלקח מבעל הבית, לא פלוג דרבנן, וכל היכא שידע הלוקח שהמוכר בעל הבית, אין בו אונאה, דאם לא כן יהיה חילוק בין לוקח תלמיד חכם לעם הארץ.

ד) גמ', שם. כתב הרא"ש (שם) בשם התוס', דדוקא אונאת שתות אין בו, אבל ביטול מקח ביתר משתות, אף בבעל הבית איכא. ואף לפי מה שכתב

רש"י, דהכא קשיא לגמ' אמאי חזרו אי ביטול מקח לעולם חוזר, ובעמוד א' הוי נחא אמאי חזרו. ועלה כתבו, דלהאי פירושא, דהיינו פירוש התוס', לא פירשו בריש הסוגיא אלא אם ביטול מקח בכדי שיראה, אבל אם לעולם חוזר לא דיקדק אמאי חזרו. ועיין עוד במהרש"א שהאריך לבאר גירסתו דגרס, "ועוד אי משתות ועד שליש לר"ט הוי אונאה לא אתי שפיר שמחו וחזרו וכו'".

דף נ ע"ב

יג) גמ', דמאי דרבנן קא משווו להו אונאה לרבי טרפון הויא מחילה. הקשה המהר"ם ש"ף, דהוה ליה למימר דמאי דקמשוו רבנן אונאה וביטול מקח לרבי טרפון הויא מחילה, דהא ביתר משתות נמי דלרבנן הוי ביטול מקח, לרבי טרפון הוי מחילה. ובדקדוקי סופרים הביא דיש ספרים דגרסי "דמאי דרבנן קא משוו ביטול מקח".

יד) גמ', שמחו בשתות עצמה דלרבי טרפון מחילה. הקשה הפני יהושע, היאך אפשר לפרש דמשום הכי שמחו, דהא אינו מפורש בדברי רבי טרפון, דלא אמר אלא דהאונאה שליש, ובשתות עצמה לא דיבר בפירושו. ותירץ, דמכלל דבריו נפקא, דכיון דמיקל בדין אונאה דעד שליש, ממילא משמע דבשתות עצמה נמי מיקל טפי, וכמו שכתבו התוס' (בעמוד א) בד"ה אי אמרת.

טו) רש"י ד"ה ביטול מקח לא שכיח, בתוה"ד, וכי מיקרי והווי נמי הרי נתן לו שהות כל היום לחזור וכו'. כתב המהר"ם ש"ף, דרש"י הוכרח להוסיף טעם זה, דאי לאו הכי תיקשי, דהא חזוין דלהאי גיסא דביטול מקח חוזר רק בכדי שיראה, ושתות עצמה לרבי טרפון כפחות משתות, דחזור לדברי חכמים משום יתר משתות, דלרבי טרפון חוזר כל היום ולרבנן בכדי שיראה, ולא אמרינן דביטול מקח לא שכיח, ואף דבשתות עצמה יש להם ריוח גדול דלרבי טרפון הוי מחילה לאלתר, מכל מקום עדיף להו ריוח דיתר משתות. וכל שכן להאי גיסא דביטול מקח לעולם חוזר, אמאי חוזר משום שתות עצמה דאין להם אלא ריוח מועט, דלרבי טרפון כל היום ולרבנן בכדי שיראה, והא ביתר משתות נחא להו דרבנן שיהיה לעולם אלא כל היום, ואם כן ודאי דעדיף מריוח מועט משתות. ולהכי פירש רש"י שאין להם כל כך ריוח ביתר משתות, כיון שמסתמא יחזור בו היום.

טז) גמ', וזה כדרי שיראה לתגר או לקרובו. כתב הר"ף (ל: בדפי הר"ף), דהאי דינא דוקא לענין אונאת דמים, אבל בנגלה מום במקח לאחר זמן, כל אימת דמיגלי ליה מהדר למריה. וכן כתב הרמב"ם (בפט"ו ממכירה ד"ג), דמחזור ואפילו אחר כמה שנים, אבל אם נשתמש בו אחר שראה המום, הרי מחל, ואינו יכול להחזיר. וכתב המגיד משנה (שם), דיש מי שכתב, שאם היה המקח דבר שאפשר לבדקו ולנסותו לאלתר, ולא עשה כן, והמוכר מכר לו סתם, אינו חוזר. וכתב המשנה למלך, דלשיטה זו נמצא, דאין חילוק בין הונאת דמים למקח טעות מחמת מום, דכמו דבהונאת דמים משיעור שיראנו לתגר או לקרובו אינו חוזר, הכי נמי בטעות מחמת מום, מזמן שיכול להבחין אינו חוזר. וכתב המשנה למלך, דמדברי הרמב"ם מוכח דפליג. מדכתב, דאם נשתמש בו אחר שנודע לו המום שוב אינו חוזר, משמע, דכל שלא נשתמש יכול לחזור, ואף שבדאי נודע לו המום, וכל שכן באופן שלא נודע, רק היה יכול לבודקו. אבל השבות יעקב (בחלק ג סימן קס"ט) כתב, דהמגיד משנה מיירי דוקא כשהיה יכול לבודקו קודם גמר המקח, ולא הקפיד לבודקו, אבל לאחר גמר המקח, ודאי לא איכפת לן במה שנתגלה לו המום, כל זמן שלא נשתמש בו.

יז) תוס' ד"ה ואילו יתר על שתות, ואם תאמר דבפרק הספינה (בבא בתרא פג:) אמר רב חסדא וכו' דאמר ליה לוקח אי לאו דאוניתני לא מצית הדר בכ' וכו'. והבעל המאור (ל: בדפי הר"ף) הביא, דיש שפירשו מכח קושיא זו, דהא דאמרינן הכא דביתר משתות שניהם חוזרים, היינו רק כדי למצוא חילוק בין שתות ליתר על שתות, אבל למאי דפסק רבא בסמוך, דבשתות קנה ומחזיר אונאה, ואף המתאנה אינו יכול לבטל המקח (כרש"י ד"ה שתות קנה), יש לומר, דביתר משתות המתאנה בלבד יכול לבטל המקח, ובזה חלוק משתות עצמה, אבל המאנה אינו יכול לבטל המקח, וכדברי רב חסדא אי לאו

הדרך היוזמי

מסכת בבא מציעא דף נא – דף נב

כב' סיון – כג' סיון התשס"ט

יב) **מתני'**, כמה תהא הסלע חסרה וכו'. וכתבו התוס' בד"ה שני פונדיונים, דמיירי שמכר לו טלית ששוה כ"ד מעות בסלע, ונתן לו סלע חסר. והקשה בתוס' רבינו פרץ, דאם כן נתאנה מוכר, ואמרינן (בעמוד א') דמוכר לעולם חוזר, ובמתניתין קתני עד מתי מותר להחזיר וכו'. ותיירץ, דדוקא כשהאונאה תלויה בחפץ אמרינן דכיון שאין מקחו בידו חוזר לעולם, אבל הכא שהאונאה תלויה בסלע, הרי יכול להראות הסלע למי שירצה.

דף נב ע"א

א) **מתני'**, בכפרים עד ערבי שבתות. פירש רש"י בד"ה עד ערבי שבתות, שבא להוציאה בערב שבת. וכתב הסמ"ע (סימן רכו סק"ל), דאף אם הוא עשיר שיש לו מעות אחרות להוציאן, מכל מקום סתם אדם שאינו בקי במטבעות דרכו להוציא קודם המעות המסופקות בעיניו, ושומר אצלו המעות הטובים בודאי.

ב) **מתני'**, שם. הרש"ש הקשה על פירוש רש"י בד"ה עד ערבי שבתות (המובא באות הקודמת), הא מדברי אביי לקמן (בעמוד ב') נראה, דסובר דהאי שיעורא נהיג אף בטלית, והתם לא שייך טעמא דרש"י שמוציאה בערב שבת. עוד הקשה, דאדרבא אמרינן במגילה (ד:): דבני הכרכים מספקים מזון לאחיהם שבכרכים. ופירש באופן אחר, דכיון דבערב שבת מתקבצים לשוק, לוקח הסלע עמו להראותו לשולחני. ולאביי לוקח עמו גם טלית. וכתב, דכן משמע בפירוש המשניות להרמב"ם. וכעין זה כתב המאירי.

ג) **מתני'**, אם היה מכירה וכו'. כתב הט"ז (בסימן עה בסופו), דשמעינן מהכא, דכשיש לו ספק אם הסלע היתה חסרה או לא, אין צריך להחזיר האונאה. ואף דמעיקרא כשקנה המקח התחייב ליתן לו סלע, לא מיקרי איני יודע אם פרעתין, כיון דודאי נתן לו מטבע, ורוב המטבעות אינן חסרות, הוי בחזקת פירעון טוב, והוי כתבעו תביעה חדשה.

ד) **מתני'**, אפילו לאחר שנים עשר חודש. כתב הרש"ש, דנקט האי שיעורא, דבזמן זה רגילים להתייאש, וכדאיתא לעיל (כד:).

ה) **גמ'**, אמר רבא מאן תנא טלית רבי שמעון היא אביי אמר וכו'. כתב הרי"ף (לא: בדפי הרי"ף), דהלכתא כרבא דדין סלע כטלית, והלכך הלכתא כרבי שמעון, דהא פסק רבא לעיל (נ:): דשיעור אונאת טלית בשתות. אבל בחידושי הרמב"ן והרא"ש (סימן יט) כתבו, דגרסינן בשינויא קמא רבה ולא רבא, דהרי לעולם דברי רבא נזכרים אחר אביי ולא לפניו. ואם כן יש לפסוק כאביי, וביאר הרא"ש, משום דאביי בתראה הוא. והרמב"ן כתב, דאפילו לסוברים דבעלמא פסקינן כרבה לגבי אביי, הכא יש לפסוק כאביי, משום דרבה לא איתגלי ליה שינויא דמתניתין אהודי, ולהכי הוצרך לומר דמאן תנא טלית רבי שמעון, אבל בתר דאיתגלי לאביי תירוצא דמתניתין, ודאי יש לפסוק כוותיה. אבל בתוס' הרא"ש כתב, דלא אשכחנא בשום מקום בתלמוד שחילק שום אמורא בין סלע לטלית. [נהיינו כדעת הרי"ף דאין הלכה כאביי].

ו) **גמ'**, מאן תנא טלית רבי שמעון היא. הקשה בתוס' הרא"ש בשם רבינו מאיר, אם כן אמאי פסק רבא לעיל (נ:): דשיעור אונאה בשתות, וכסתמא דמתניתין דלעיל (מט:), הא הוה ליה סתם ואחר כך מחלוקת במתניתין דידן, ואין הלכה כסתם. ותיירץ, דאיכא עוד סתמא בתר הכי לקמן (נה:): דתנן האונאה ארבעה כסף, והיינו שתות, ומשום הכי קיימא לן כן. והריטב"א (החדשים) כתב, דלאו קושיא היא, דמצינו פעמים שהאמוראים פוסקים היפך הכללות.

דף נב ע"ב

ז) **גמ'**, דאכתי לא פחתה בכדי אונאתה מוכרה בשויה. פירש רש"י בד"ה מוכרה בשויה, ביפה. וכתב הרא"ש, דנראה דהא דשרינן לכתחילה למכור בפחות משתות בתורת יפה, היינו דוקא במטבע, שגם אחר יקבלנו מידי של זה ביפה, ואינו מפסידו כלל. אבל בשאר דברים אסור לאנות אפילו בפחות משתות, אם יש בו שוה פרוטה ויודע שאין מקחו שוה כך. דהתורה אמרה "לא תונו" בכל שיש בו שיווי ממון, אלא שחכמים אמרו שבפחות משתות מוחל, כיון שלא יוכל להוכיח הונאתו, משום שהשמאין אינן שמים בשוה,

השאלות (המובא באות הקודמת), דהוי כמפרש, אינו כמפרש אלא לגבי שתות. אבל הרשב"א כתב, דאף ביטול מקח ביתר משתות ליכא בבעל הבית.

ה) **גמ'**, שם. כתב השיטה מקובצת בשם הרמ"ך והר"י מגאש, דהאי דינא דלוקח מבעל הבית אין בו אונאה, היינו נמי כשנתאנה המוכר. וביאר הרמ"ך, דכיון דלאו אורחא דבעל הבית לאוול, והאי אויל, על כרחך מחיל. [וצריך לפרש כוונתו, דכיון דחפץ למכור ביוקר האפשרי, בודאי מברר היטב המחיר (א.ג.א)]. והר"י מגאש ביאר טעמא, דכיון שבעל הבית מוכר מחמת שנחץ למכור, נאמר שנתרצה למכור בדמים מועטים כדי לדחות היזקו או להחליף אותם בטוב מהם. ובשיטה מקובצת הביא הריטב"א והנימוקי יוסף פליגי, דבנתאנה המוכר כל שכן שיש לו אונאה.

ו) **גמ'**, מתניתין קתני לוקח ברייתא קתני מוכר. פירש רש"י בד"ה קתני מוכר, דהיכא דנתאנה מוכר ידו על העליונה, אבל נתאנה לוקח לא. והקשה המהר"ם, דאי יש סברא בנתאנה מוכר טפי לומר דידו על העליונה, אם כן מאי משנינן מאי דשייר במתניתין קמפרש בברייתא, הא כיון דקתני במתניתין לוקח, כל שכן מוכר. וכן הא דקאמר רב אשי דיקא נמי מדקמפרש לוקח, לא אתי שפיר. [דהא במתניתין ודאי מתפרש דלוקח וכל שכן מוכר, ואף לפי המקשן]. ותיירץ, דסלקא דעתיה דמקשן דיש סברא טפי במוכר מהלוקח, ולהכי מקשי דהוי סתירה בין הברייתא למתניתין. ורבא משני, דליכא סברא בהא יותר מבהא, וממילא יש לומר דבמתניתין קתני לחד והוא הדין לאידך, ומאי דשייר בזה פירש בזה.

ז) **גמ'**, האומר לחברו על מנת שאין לך עלי אונאה. כתב בשו"ת הרשב"א (חלק ב, סימן קמ), דהאי "על מנת" אינו לשון תנאי, שאם לא יתקיים התנאי יתבטל המקח. אלא, הוי כאומר ובלבד שלא יהיה לך עלי אונאה, וכן בעל מנת שלא תשמטני בשביעית, ומצינו עוד כיוצא בהם בתלמוד.

דף נא ע"ב

ח) **גמ'**, אמר רב ענן וכו' האומר לחברו על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה וכו'. כתב בחידושי הרמב"ן, דעיקר הפירוש (כמו שהובא בתוס' ד"ה על מנת בשם רבינו שמואל) דאם אומר שלא יחול בו דין אונאה, לאו כל כמיניה, ודוקא כשמתנה שלא יתבע האונאה מהני. וכתב הרמב"ן, דלדברי רב ענן, שמואל סבר דוקא כרבי יהודה, דעל כרחך לא סבר רב ענן האי טעמא דמי יימר קעקר, דאם איתא להאי טעמא, הא לא מיקרי מתנה לעקור מה שכתוב בתורה, ואם כן אף באומר שלא יחול דין אונאה, תנאו קיים. וכתב הרמב"ן, דכן משמע מדאמר אביי בסמוך "מסתברא רב אמר כרבי מאיר ושמואל כרבי יהודה", ולא בעי למימר דשמואל אזיל אף כרבי מאיר וכדאמרינן מעיקרא, והיינו משום דסבר כרב ענן, דלא סבר להאי טעמא דמי יימר דקעקר.

ט) **תוס'** ד"ה אבל הכא, בתוה"ד, התם בשביעית נמי לא ידע דקעקר דאימר יפרע לו קודם שביעית. אבל בחידושי הרמב"ן כתב, דשביעית מיקרי ודאי קעקר, וסוגיא דהתם סברה דשמואל אול כרבי יהודה, ודלא כהאי דחויא דמי יימר דקעקר.

י) **גמ'**, יודע אני בו שאינו שוה אלא מנה על מנת שאין לך עלי אונאה אין לו עליו אונאה, כתב הנהיבות המשפט (סימן רכו סק"ד), דמהכא מוכח, דלא סגי דיידעו שניהם מהאונאה, אלא בעינן דוקא שיאמר על מנת שאין בו אונאה. וכן הוכיח ממה שכתבו התוס' בד"ה במה דברים אמורים, בפירוש ריב"ן, דנעשה כאומר על מנת וכו', ואתיא כרבי יהודה. וחזינן דלרבי מאיר דלא מהני מתנה על מה שכתוב בתורה, יהיה בו אונאה, ואף שידע שאינו שוה אלא מנה. ומכאן זה הקשה על הקצות החשן (שם סק"ה) דנקט דכששניהם יודעים מהאונאה הוי כאילו התנה.

יא) **גמ'**, שם. עוד הקשה הנהיבות המשפט (שם), דבכבא בתרא (עח:). אמרינן, דטעה בכדי שאין הדעת טועה, אינו חוזר, וידע ומחיל, ואם כן אמאי הכא לא מהני אף לרבי מאיר ובלא דיני תנאי. ותיירץ, דכשמתנה על מנת שאין אונאה גרע טפי, משום דהוי מתנה על מה שכתוב בתורה. והוכיח דבריו מתוס' בכתובות (נו:): ד"ה הרי זו.

מדרבנן. עוד הביא פירוש רש"י לקמן (גג:) ד"ה פרט, שפירש, שמדאורייתא אינו תופס פדיון כלל, והקשה, דאם כן איך תיקנו חכמים לאפוקי לחולין מידי דאינו נפדה מדאורייתא. ועל כן פירש, דמדאורייתא תופס פדיונו על מעות הראשונות, והא דדרשינן לקמן (גג:) פרט למעשר שאין בו שוה פרוטה, היינו לפדותו בפני עצמו. אבל בשיטה מקובצת לקמן (גג:) כתב בשם הראב"ד, דמעשר שני שאין בו שוה פרוטה מדאורייתא יכול לאוכלו חוץ לחומה לפי שאין לו כסף, וכתביב "וצרת הכסף". ולהכי קרי ליה בגמ' דרבנן. אבל כשיש לו טבלים הרבה, הוי מעשר גמור מדאורייתא כיון שבא ממקום חיוב, ואף כשהפריש עתה רק שיעור פחות משהו פרוטה.

(יב) גמ', הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות. היינו כדרשינן לקמן (גג:) מקרא ד"אם גאל יגאל איש ממעשרו" ולא כל מעשרו, פרט למעשר שני שאין בו שוה פרוטה. והקשה התוספות הרא"ש, מנלן דמצי לחלל פחות משהו פרוטה על מעות הראשונות, הא פשטיה דקרא משמע, דדוקא בדאית ביה שוה פרוטה מתחלל. ומנלן החילוק דמשמע בכלה שמעתין, דהדבר תלוי בכסף, דאי הוי סלע או איסור וכבר נתפס מקצתו בקדושת מעשר, מצי לחלל עליו פחות משהו פרוטה, אבל אם בא לחלל שוה פרוטה ומחצה על שתי פרוטות, לא תפסה חצי פרוטה. דהכי משמע מדרשא דקרא "אם גאל יגאל איש ממעשרו", כלומר, פעמים דכשגואל מעשרו, דמקצתו נגאל ולא כולו, והיינו כגון שחילל שוה פרוטה ומחצה על שתי פרוטות, דפרוטה תפסה פרוטה, וחצי פרוטה לא תפסה, ומינה מוכח דהכל תלוי בכסף, דאם היה תלוי במעשר הרי חילל שוה פרוטה ויותר בבת אחת, ואמאי לא יתפסו שתי הפרוטות בקדושת מעשר. אלא שמע מינה שהכל תלוי בכסף, ושום מטבע לא יהא נתפס בקדושת מעשר אם לא יתקדש ממנו פרוטה אחת, אבל אם כבר קדוש מקצתו, יכול לחלל עליו אפילו פחות משהו פרוטה.

(יג) גמ', שם. הקשה הקובץ שעורים (חלק ב סימן כ), הרי בחילול הקדש בעיני דיני קנין, וכדמוכח מדפירשו הראשונים, דר' יוחנן יליף דמעות קונות מדאורייתא, מדכתיב "ונתן הכסף וקם לו" [דמיירי בחילול הקדש]. דאי לא בעי דיני קנין, מאי ראייה מחילול לקנין. ואם כן, מאי מהני הא דמעות הראשונות, הא מכל מקום פחות משהו פרוטה אינה עושה קנין, דבדואי דבקנין דהדיט לא מהני. ותירץ בשם הגר"ח, דאין ראייה מהקדש למעשר שני. ובחילול מעשר לא בעי דיני קנין. וטעמא דהקדש בעי קנין משום דהקדושה היא בתולדה מהקנין, והיכא דנתבטל הקנין בטלה הקדושה מאליה, ולכך בעי דיני קנין לחילול הקדש. אבל במעשר שני אין הקדושה תלויה בקנין גבוה, אפילו אי הוי ממון גבוה, אלא אדרבה קנין גבוה במעשר שני הוא תולדת הקדושה, וכדמצינו גבי תרנגולת של מעשר שני שמרדה (חולין קלט.), דלא פקעה קדושתה.

וזה יאמר יש בו אונאה וזה יאמר אין בו אונאה. ולהכי אינו מערער ומוחל. שוב כתב, דאפשר דכיון דדרך מקח וממכר הוא, שפעמים מוסיפים על שווי מחמת שהלוקח חפץ בו, ופעמים שהמוכר פוחת משווי לפי שאין החפץ ערב עליו, או שהוא דחוק למעות, הלכך עד שתות הוי בכלל דמי מקח, ואין בזה שם אונאה כלל. ונשאר בצריך עיון. אמנם התוס' (בעמוד א') ד"ה אמר אבוי כתבו, דבפחות מכדי אונאה שרי למוכרה ביפה, אפילו אין דעתו להחזיר אונאה, משום דהוי לאלתר מחילה. [נמשמע דהוא הדין בשאר מילי, ולא דוקא במטבע]. והרמב"ם (פי"ב ממכירה ה"ב) כתב, כמה תהיה ההוניה ויהיה חייב להשיב, שתות בשוה. ודייק האבן האזל (שם ה"א) מלשונו, דדוקא דין השבה ליכא בפחות משתות, אבל איסורא איכא אף בפחות משתות.

(ח) גמ', אמר רב חסדא מדת חסידות שנו כאן. כתב הטור (סימן רכז) דמדת חסידות להחזירה אפילו לאחר הזמן, ובלבד שתצא על ידי הדחק. וביאר הפרישה, דאם אינו יוצאה כלל, אפילו מדת חסידות ליכא, כיון שהמתין מלהחזירה זמן רב. והוכיח כן, מדלא אמרו האי מדת חסידות אלא באונאת מטבע, ולא אמרו גבי טלית ושאר ענינים, שתהא מדת חסידות לקבלה אחר כדי שיתראה לתגר. ועל כרחק דדוקא מטבע שרגיל הוא שיכולין להוציאה על ידי הדחק, איכא ביה מידת חסידות, מה שאין כן שאר דברים.

(ט) גמ', לא קבולי לקבלה מיניה ולא תרעומת תיהוי ליה. עיין פירוש רש"י בד"ה אם לחסיד. והריטב"א (החדשים) ביאר, דכיון שאין מי שכופהו לקבל, ועושה כן מעצמו, מה שייך תרעומת גביה. נויש לומר אלא דרש"י פירש כן, משום שהוקשה לו לשון הגמ' "לא קיבולי לקבל ולא תרעומת תיהוי ליה", דמשמע, דאם יקבל יהיה לו תרעומת. ולהכי פירש דהכא מיירי באדם שידוע בעצמו שיתרעם אם יקבל, ואי התרעומת אינה כדין, הוויא הוצאת דיבה. וכיון דחסיד הוא, אמאי יעשה שלא כדין ויתרעם אם יקבלנה. (א.ג.).

(י) גמ', הא אחר אף על פי שאינו מקבלה ממנו אין לו עליו אלא תרעומת. כתב השיטה מקובצת בשם הרמ"ך, דרב האי גאון כתב, דהוא הדין בשאר מטלטלין, שאף בשהה שיעור כדי שיראה לתגר, אם לא מחזיר לו האונאה אפילו לאחר י"ב חדש, יש לו עליו תרעומת, [ועיין לעיל באות ה, דברי הפרישה].

(יא) גמ', גופא אמר חזקיה מעשר שני שאין בו שוה פרוטה אומר הוא וחומשו מחולל וכו'. כתב הריטב"א (החדשים), דדינא דחזקיה מדרבנן הוא, אבל מדאורייתא אין צריך פדיון כלל, דהכי גריס לקמן (גג:) דאין בו שוה פרוטה הוי מדרבנן. וביאר, דמדאורייתא אין צריך לפדותו כלל, ויכול להניחו עד שירקב, או עד שיוזמן לו לעלות לירושלים בהרוחה, וחכמים תיקנו שחייב לפדותו על מעות הראשונות, ולהכי קרי ליה התם דרבנן, כיון שחיוב פדיונו

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומני" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומני בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת הכפר ה"כ בפ"ט)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 ענין Sbma@kavnaki.net

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>